

М.В. Перфільєва

РЕЛІГІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В ПОЛЬСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті висвітлюється сутність релігії, як складного соціального інституту, та її вплив на соціалізацію осіб з обмеженими можливостями в польському суспільстві.

Ключові слова: *релігія, соціалізація, особи з обмеженими можливостями, польське суспільство.*

Науково-технічна, сексуальна революція, вседозволеність, духовна занедбаність, прагнення матеріальних, а не духовних благ значно далеко відкинула Церкву та релігію взагалом. Тому, одним з важливих питань сьогодення, є повернення людства до Слова Божого, що пробуджує любов, терпіння, милосердя та толерантність до кожної особи, що потребує допомоги.

Розкриття щораз нових, спеціалізованих медичних і професійних інституцій є безсумнівно великим кроком вперед в сфері суспільної акцептації осіб з обмеженими можливостями, але щоб насправді допомагати, а над все соціалізувати, потрібне нове бачення суспільства, в якому до найслабшої одиниці віднесуться з глибинною повагою та розумінням.

По відношенню до нових покликань, що несуть з собою показові перетворення в польському суспільстві, проблематика осіб з обмеженими можливостями має трактуватися як важливий елемент громадського життя.

Самим древнім фундаментом суспільства, опорою, на якій тримається соціум, завдяки якій виживає та функціонує, є соціальний інститут у формі релігії.

Тож, **мета** даної статті полягає у висвітленні впливу релігії, як складного соціального інституту на соціалізацію осіб з обмеженими можливостями в суспільстві. Функціонування релігії, як певного соціального інституту обумовлене потребою забезпечення соціально-психологічних умов становлення та розвитку індивіда.

Релігія – це складне соціальне і духовне явище, коріння якого виходять з глибинних теренів суспільної історії. Соціальна природа та риси релігії вказують на її зв'язок з розвитком суспільства – певної самовідтворюючої системи, де один елемент пов'язаний з іншим. Слово походить від лат. *Religio* – і означає зв'язок [7, 1].

Релігія формує певну цінність та етичну орієнтацію, яка визначає поведінку людини та їх взаємовідносини. Е. Дюркгейм вважав, що основна соціальна функція релігії пов'язана з тим, що вона сприяє консолідації суспільства, закріпленню та розвитку солідарності усіх його членів, саме завдяки сумісному виконанню ритуалів всіма членами громадськості [4, 2].

В своїй роботі «Елементарні форми релігійного життя» він детально проаналізував соціальні функції релігії. Релігія, на його думку, виникає з нашої здатності любити та піклуватися про інших, з розуміння невідворотності

смерті. Релігія допомагає пережити ті несправедливості, з якими людина стикається в житті: хвороби, бідність, нерівність [4, 2].

Одним з найважливіших призначень релігії є надання змісту людському життю, віри в призначення людини у Всесвіті. Як уже сказано, релігія допомагає людуству в певній мірі подолати страх смерті та пережити ті неприємності з якими він стикається в житті.

Релігія в Польщі – це установлений, певний, закріплений віковими традиціями та тисячорічною історією соціальний інститут, який завжди підтримувався суспільством, маючи великий вплив та моральний авторитет у народі. Основна частина польського населення являється римо-католиками з головним адміністративним центром у Ватикані, що керується благословенним та вибраним Папою Римським.

Католицизм, як одна з віх християнства, в своїх догмах спирається на священну книгу всіх християн Біблію та Святі Перекази. Базові положення вірування викладені в Катехизі Католицької Церкви, канонічне право систематизоване та викладене у Кодексі канонічного права.

Римсько-католицька церква – прийнятий з початку XVII століття неофіційний термін для позначення тієї частини Західної Церкви, яка залишилася з Римським єпископом після Реформації XVII століття; найбільша віха християнства, що відрізняється організаційною централізованістю і найбільшим числом прихильників [3].

Відомий теолог, кардинал Йозеф Хеффер визначив соціальне вчення Католицької Церкви як «сукупність соціально-філософських (взятих, по суті, із соціальної природи людини), та соціально-теологічних (взятих з християнського вчення про Спасіння) знань про суть та влаштування людського суспільства і застосованих до конкретних суспільних відносин норм та задач строю» [3].

Актуалізацією науки Ісуса Христа, її адаптацією відповідно до часу є документи Церкви, особливо рішення Ватиканського Собору II, яке повідомляє, що Церква «дарує кохання всім, хто торкнувся людської слабкості, більш того в бідних і страждаючих відшукає зображення свого бідного і страждаючого Спасителя, їм старається полегшити в недолі і в них старатиметься служити Христу» (KK 1 § 8).

3 документів, що стосуються нашого питання на увагу, заслуговують: Пастирська конституція про Церкву (*Konstytucja duszpasterska o Kościele*) у світі сучасників *Gaudium et spes*, догматична Конституція про Церкву (*Konstytucja dogmatyczna o Kościele*) *Lumen gentium* (KK), Конституція про Святу Літургію (*Konstytucja o Liturgii Świętej*) *Sacrosanctum Concilium* (KL) і Декрет про діяльність місії Церкви (*Dekret o misyjnej działalności Kościoła*) *Ad gentes divinitus* (DM). Викладені думки в цих документах дозволяють ознайомитися з загальною картиною сучасного світу і місця людини в ньому, охопити соціально-культурну ситуацію і відкриття сутності пастирського служіння. Ясно про що йде мова на початку Конституції *Gaudium et spes*: «Радість і надія, смуток і тривога сучасних людей, особливо бідних і всіх

страждаючих, є також радістю і надією, смутком і тривогою Христових учнів; і не має нічого правдиво людського, що не мало б відгомону в їх серці» [6, 15].

Ватиканський Собор II наголошує, що Церква дарує коханням всім людям, більш того, в бідних і страждаючих відшукує зображення свого бідного і страждаючого Спасителя, їм старається полегшити в неволі і в них служити Христостові [6, 23].

З самого початку свого заснування Церква стала захисником знедолених, сиріт, старців, хворих та калік. Визнаючи у повній мірі особову гідність людини, стала піонером в області освіти неповноцінних людей.

Сьогодні польські освітні заклади, починаючи з дошкільних установ в своїх навчальних планах мають предмет релігієзнавство, що дозволяє дитині з раннього віку пізнавати Слово Боже, розкрити і зрозуміти себе і навколишній світ (при цьому дитина та її родина мають право вибору). На нашу думку, раннє релігійне виховання і подальше вивчення цього предмету є досить гарним прикладом для наслідування.

Основною доктриною християн є навчання Христа, складене в Євангелії. «Бог є любов, і той, хто перебуває в цій любові перебуває в Бозі, і Бог у ньому» (1 Ін 4:16). Ці слова з Першого Послання Іоана з особливою ясністю виражають сутність християнської віри: християнський образ Бога, і пов'язаний з ним образ людини на його шляху. Крім того, в тому ж вірші, Іоан дає нам узагальнену формулу християнського життя: «Ми пізнали любов, яку має до нас Бог, і повірили в неї» [1].

У джерел християнського буття лежить не яке-небудь етичне рішення, чи велика ідея, – скоріше це зустріч з деякою подією, з Особистістю, яка відкриваючи нові горизонти, тим самим вказує на вирішальне направлення. У своєму Євангелії Іоан виразив що подію наступними словами: «Так полюбив Бог світ, що віддав Сина Свого Єдинородного, щоб усілякий віруючий в Нього мав життя вічне» [1, (3: 16)].

Христос ставився з особливою любов'ю до всіх страждаючих (Лк 5: 31) зціляв, давав їм радість життя і привертав до життя в суспільстві. Старався будити в них віру в своє божество і рятівне призначення. Багато місця проблематиці страждання висвячує Катехізис Католицької Церкви, особливо в першій частині у «Віровизнанні». Містерія Пасхалії Христа і Воскресіння Христа знаходиться в центрі Хорошої Новини, яку Апостоли, а за ними Церква, повинні повідомляти світу. Рятівний задум Бога виповнився через смерть Його Сина Ісуса Христа [6, 17].

Любов до ближнього, сформульована Ісусом має зміст саме в тому, що через любов до Бога ми любимо незнайому, неприємну, скалічену людину. Любов до Бога і любов до ближнього нероздільні, вони є єдиною заповіддю.

Місія Христа, що впливає з Євангелія, дає чітко зрозуміти, що не має безвартісного життя. Кожна людина має право на життя, що містить в собі безперечний обов'язок його охорони. Позиція Ісуса, його слова і вчинки, піклування про людей несуть на своїх плечах хрест каліцтва. Така сама позиція щодо неповноцінних осіб повинна характеризувати всіх віруючих.

Ми маємо на увазі те, що не тільки близькі, але й все суспільство, що конфронтується з проблемою різних форм вад людини є відповідальним за матеріальні та духовні потреби людей з обмеженими можливостями.

Різного виду дискримінація неповноцінних осіб незгідна з духом науки Христа. Хоч в тілесному і духовному порядку участь такої категорії людей у виконанні земних завдань буває по-різному обмеженою, однак в надприродному і природному порядку, неповноцінні особи закликаються до участі в Божому житті і його дарах, нарівні з іншими членами суспільства.

В аксіологічному вимірі кожна людина є об'єктивною вартістю. З цієї вартості походять права людини і обов'язки. Гідність людської особи вимагає пошани незалежно від фізичного або психічного стану даної людини.

Суспільство гарантує соціальну справедливість, коли воно створює умови, які дозволяють об'єднанням і окремим особам отримувати те, що їм належить згідно з їхньою природою і покликанням.

Отже, основною засадою розвитку гідності в неповноцінній особі є розуміння того, що вона у повній мірі є людським суб'єктом, з усіма відповідними їй недоторканими правами. Бо кожна людська істота має власну гідність і автономну вартість – від моменту зачання і в кожній фазі свого розвитку, незалежно від її фізичного стану, аж до самої смерті. Адже люди мають однакову природу, хоч і відрізняються різними завданнями, що здійснюються в громадському житті.

Оскільки неповноцінна особа є суб'єктом, що має всі свої права, суспільство повинне полегшити їй участь у всіх вимірах і рівнях, що лежать у межах її можливостей. Визнання цих прав і обов'язків людської солідарності є завданням, яке потрібно виконати через створення гідних умов і соціальних структур, що сприятимуть повній соціалізації неповноцінної особи.

Повага до людської гідності проявляється в повазі до принципу: «Кожен без виключення повинен розглядати ближнього як «самого себе», маючи на увазі перше за все турботу про його життя і засоби, необхідні для того, щоб жити гідно». Ніяке законодавство саме по собі не може заставити зникнути страхи, упередження, прояви гордості та егоїзму. Тільки милосердя, що споглядає в кожному ближнього, брата може покласти кінець такому образу дій [2].

Священик F. Vorutka вважає, що якість суспільства і цивілізації вимірюється повагою, яка надається найслабкішим членам їхньої співдружності. Досконале технологічне суспільство, до якого б були допущені виключно повноцінні члени, а неповноцінні відштовхувалися чи виключалися – потрібно вважати за негідного людини. Таке суспільство було б розбещене через факт дискримінації слабких людей і хворих, через сильних і здорових. Кожна особа з обмеженими можливостями є депозитарієм повноправ'я людяності [5, 15].

Участь в Божих справах, надає таке саме право на повагу і кохання, як людині з обмеженими можливостями так і повноцінним особам. Усі рівні у Містичному Тілі Христа. Це чітко виражає життєвий девіз Марії Григоревської: «Немає каліки – є людина».

Ks. Władisław Nowak у своїх працях спирається на слова Bolesława Prusa, який звертав увагу на проблеми осіб з обмеженими можливостями: «Нещасного потрібно не тільки жаліти, але й заспокоїти, не тільки заспокоїти, але й допомогти піднятися, не тільки допомогти, але й сприймати як товариша»[6, 32].

Поляк, римський Папа, Іван Павло II невпинно повідомляв, що в центрі громадського життя повинна стояти людина, яка була створена Богом по його образу. І для цієї людини він прийшов на землю в образі свого Сина, віддавши за її гріхи своє життя на хресті. У зв'язку з цим людина має природну і надприродну гідність.

Висловлюючись на тему гідності людської особи, Іван Павло II постулював введення такої моделі виховання, яка б прямувала до пошани гідності людської особи в кожному її аспекті і поваги всіх її неліквідних прав і обов'язків, застерігала від проявів дискримінації і наголошувала на рівності всіх людей [5, 16].

Батьки, вчителі, вихователі повинні спрямовувати виховання до формування позиції поваги до інших людей. Усвідомлення себе особистістю, своєї власної гідності накладає зобов'язання до виконання обов'язків стосовно інших людей.

У нашій роботі ми хочемо звернути особливу увагу на роль сім'ї в релігійних традиціях. Релігія в сім'ї функціонує як сукупність сімейних цінностей та традицій, які з великою силою впливають і з'єднують всіх через особистісні функції. Сімейна релігійна традиція є сумою досвіду минулих поколінь що дає членам сім'ї почуватися нерозривною співдружністю.

Група, якою є сім'я має сильне відчуття чуттєвих зв'язків, тому традиція найбільш тривало зберігається в крузі сімей (де емоційний чинник надзвичайно сильний, бо ставлення до традиції не байдуже).

Важливу роль відіграє саме християнська сім'я неповноцінної особи, яку локальна Церква оточує спеціальним піклуванням. Вона першочергово покликана до прищеплення потомству християнського вчення. Батьки повинні через свою віру і Божу ласку приймати кожную дитину, здорову чи покалічену, як Божий дар. Неповноцінна дитина не є покаранням за гріхи, але є способом одкровення Божих справ. Пояснює це чітко Христос, наприклад у відповідь на запитання, чи глухоніма дитина є наслідком гріха батьків(І 9, 1).

Розуміння проблеми захворювання, допомагати проявити співчуття і проявити близьким хворого необхідну допомогу.

Потреба допомагати хворій чи немічній людині бере свій початок з сімей, де традиційно культивованим був звичай сусідської допомоги, спільних відвідувань і товариських зустрічей. Отже, ці традиції виконують соціалізаційну і виховну роль, навчають цінностей життя і співдружності. Людина не є самотньою істотою, потребує другої людини і має моральне право очікувати допомоги, якщо цього вимагає ситуація.

На нашу думку, обов'язок надання допомоги особам з обмеженими можливостями виникає з простої засади суспільного солідаризму. Це є соціологічний спосіб обґрунтування потреби взаємної підтримки і допомоги.

Поступово хворий зникає до незручностей – а іноді і до болю, – пов'язаному з лікуванням і постійному медичному огляду. Але при цьому він

все більше потребує практичної допомоги та емоційної підтримки з сторони членів своєї родини. Тому, вони мають не тільки набувати необхідні навички догляду за хворим, але й в емоційному відношенні адаптуватися до нових умов, міняти свої погляди, звички, образ життя.

Зазвичай саме близькі люди є тими, на кого людина з психофізичними обмеженнями виливає свою біль, відчай та роздратування. Родині потрібно зрозуміти, що гнів, який вони відчувають є нормальною формою виявлення душевного стану. Часто такі відчуття виникають і у самих членів родини, що спрямовані на лікарів, на самих себе, на Бога, що він посилає їм таке важке випробовування горем. Але Біблія каже: «У випробовуванні нехай ніхто не скаже: «Мене випробовує Бог», тому що Бога неможливо випробовувати злом і він сам нікого не випробовує злом » (Іакова 1:13).

Більшість сімей зрозуміли, що їм легше зберігати надію, спостерігаючи приклад родин, які успішно справляються з такими ж труднощами:

- почути діагноз і зрозуміти, як це відобразиться на їхньому житті;
- зробити необхідні зміни в образі життя та режимі;
- пристосуватися до змін у відношеннях з навколишнім соціальним середовищем;

- зберігати впевненість у тому, що життя продовжується і що їм вистачить сил і наснаги справитися з новим положенням;

- змиритися з наслідками хвороби;
- боротися з негативними емоціями;
- зберігати позитивний настрій.

В цьому випадку є звернення апостола Павла до філіппінців, де він написав, що допомогло йому в складних обставинах: «Все під силу завдяки тому, хто мене укріплює» (Ф 4:13).

Сьогодні медицина досягла неймовірних вершин та технологій при лікуванні осіб з різними захворюваннями. Але навіть найкращі методи не можуть принести справжнього зцілення. Відомо, що духовний настрій сильно впливає на результати лікування і подальше життя хворого. У притчах царя Соломона зустрічаємо: «Дух людини допомагає переносити хворобу, але якщо дух уражений – хто це витримає?» (Притчи 18:14). Духовної сили страждущім надає життя Ісуса Христа на землі, його діяльність у зціленні багатьох хворих людей, розуміння і віра в те, що він звершить ще одне своє чудо, і тоді «ні один житель не скаже: „я хворий“» (1 33:24; 35:5, 6).

Під чудом, ми розуміємо, записане у Біблії пророцтво про земний рай, без болю та страждання (Откровення 21:3,4).

Близьким часто приходиться відповідати на запитання хворої особи: «Чому саме я?», «У чому моя провина?», «Чого мені чекати?», «Чому Бог допускає мої страждання?». В Біблії знаходимо відповіді на такого роду запитання, що дають для людини віруючої духовної наснаги боротися з наслідками неповноцінності.

Отже, головним результатом проведеного аналізу є ствердження, що звичайно, не всі особи з особливими потребами можуть прийняти хворобу та її наслідки, соціалізуватися в суспільстві. Тому, людина потребує допомоги сім'ї, соціуму, держави та Церкви. При дотриманні певних умов, затрачених моральних,

духовних та матеріальних зусиль особа з обмеженими можливостями отримає шанс не бути в маргінесі життя і не просто ввійти в суспільство, а стати повноцінним, достойним членом соціуму, при цьому розкриваючи в здорових людях відчуття потреби, милості, любові до ближнього, поваги до гідності, своїм прикладом надаючи насаги до боротьби і подолання своїх власних бар'єрів.

Таким чином, віра, Церква та релігія взагалом пробуджує найкращі виміри людської духовності, вчить цінувати та поважати права іншої людини, допомогати у відкритті безкінечних можливостей, адже приймаючи ці обмеження, які з'явилися від народження чи у результаті нещасного випадку, індивід може досягти не тільки великих успіхів в житті, підняти рівень життєдіяльності, знайти відповіді на свої запитання, перебороти відчуття себе як людини другого сорту, і в решті сприйняти свою хворобу як своєрідний дар Божий.

Відповідно, переваги релігії, як одного з інститутів соціалізації осіб з обмеженими можливостями полягають у можливості залучити до допомоги, милосердя, благочинності, відповідного гуманного ставлення, взаємного розуміння та прийняття осіб цієї категорії велику частину громадськості, починаючи від дітей дошкільного віку до літніх людей. Тож, повернення до релігії та її концепцій наразі є одним з основних завдань сучасного суспільства.

Література

1. Верховный Понтифик Бенедикт XVI. «О християнской любви»: Энциклика DEUS CARITAS EST., 2003. – 27 с.
2. Катехизис католической церкви [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.catholic.uz/tl_files/library/books/catechism/content.htm
3. Римско-католическая церковь [Электронный ресурс] / Википедия. – 2011. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/римокатолики>
4. Церковь как социальный институт [Электронный ресурс] / Саранск. – 1999. – Режим доступа: <http://referats.qip.ru/referats/preview/21755/7> - Загл. с экрана.
5. Niepełnosprawni wśród nas / pod red. D. Czapala. – Bielsko-Biała: ATH, 2004, 365 s.
6. Wielowymiarowość edukacji osób z niepełnosprawnością / pod red. C. Kosakowskiego, ks. C. Rogowskiego. – Olsztyn: wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2003. – 248 s.
7. <http://fineref.narod.ru/religia/DVP63R07.htm>

Л.Б. Платаш, Н.В. Скрипник

ФОРМУВАННЯ ДОВІЛЬНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Автори статті аналізують наукові підходи до розгляду питання довільної регуляції поведінки розумово відсталих молодших школярів. Діяльність педагога спеціальної школи інтернату для дітей ґрунтується на реалізації